

VAI TRÒ CỦA BÁO CHÍ TRONG THAM GIA QUẢN LÝ XÃ HỘI

NGUYỄN QUANG VINH*

Trong suốt tiến trình 99 năm xây dựng và phát triển (21/6/1925 - 21/6/2024), báo chí cách mạng Việt Nam luôn bám sát định hướng chính trị, tuyên truyền kịp thời, sâu rộng chủ trương, nghị quyết của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước vào cuộc sống, góp phần nâng cao trình độ nhận thức chính trị cho các tầng lớp nhân dân; là kênh thông tin quan trọng, phương tiện, công cụ đắc lực giúp Đảng, Nhà nước trong việc lãnh đạo, quản lý, điều hành đất nước. Bước vào thời kỳ đổi mới toàn diện, hội nhập quốc tế sâu rộng hiện nay, báo chí tiếp tục có nhiều đóng góp to lớn cho sự nghiệp cách mạng của dân tộc trên tất cả các lĩnh vực đời sống xã hội, đặc biệt làm tốt vai trò tham gia quản lý xã hội.

Từ khóa: Báo chí; vai trò của báo chí; tham gia quản lý nhà nước; quản lý xã hội; giám sát, phản biện; tuyên truyền, phổ biến.

Over its 99-year history of establishment and development (June 21, 1925 - June 21, 2024), the Vietnamese press has steadfastly adhered to political orientation, providing timely dissemination and comprehensive communication of the Party's directives, policies, and legislation to the People. The press plays a pivotal role in enhancing the political consciousness of all social classes, functioning as an essential medium of information and an effective instrument for the Party and the State of Vietnam in leadership and management. In the context of overall renovation and profound international integration, the press continues to make significant contributions to the nation's revolutionary cause in various aspects of social life, particularly in fulfilling its role in social management.

Keywords: Press; role of the press; participation in state management; social management; supervision, criticism; propagation, communication.

NGÀY NHẬN: 09/4/2024

NGÀY PHẢN BIỆN, ĐÁNH GIÁ: 11/5/2024

NGÀY DUYỆT: 17/6/2024

DOI: <https://doi.org/10.59394/qlnn.341.2024.868>

1. Đặt vấn đề

Ngày từ khi mới ra đời, báo chí cách mạng nước ta đã có những đóng góp to lớn vào sự nghiệp đấu tranh giành độc lập dân tộc, thống nhất đất nước, xây dựng, bảo vệ và phát triển theo con đường xã hội chủ nghĩa mà Đảng và Chủ tịch Hồ Chí Minh đã lựa chọn. Trong sự nghiệp công nghiệp hóa và hiện đại hóa đất nước, báo chí cách mạng đã

không ngừng cải tiến, đổi mới sáng tạo, ngày càng đáp ứng các yêu cầu và nhiệm vụ mới, góp phần đạt mục tiêu dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng và văn minh.

Với khả năng cung cấp thông tin nhanh chóng, chính xác, trung thực, khách quan và

* TS, Học viện Hành chính Quốc gia

đa chiều, báo chí Việt Nam đã trở thành một diễn đàn quan trọng của các tầng lớp nhân dân, nơi mà họ có thể trao đổi ý kiến về những vấn đề quan trọng trong cuộc sống, thảo luận và đóng góp ý kiến với các vấn đề quan trọng của đất nước; đồng thời, giám sát và phản biện hoạt động của các cơ quan quyền lực nhà nước từ trung ương tới địa phương.

Xuyên suốt quá trình lãnh đạo cách mạng qua các thời kỳ, Đảng ta luôn xem báo chí là một công cụ quan trọng để tuyên truyền, vận động, cổ vũ, động viên, tập hợp và tổ chức mọi tầng lớp nhân dân trong thực hiện các chủ trương, đường lối của Đảng cũng như các chính sách và pháp luật của Nhà nước.

2. Vai trò của báo chí trong tham gia quản lý xã hội

Quản lý xã hội được hiểu là việc các chủ thể quản lý (có thể một người, nhóm người, một tổ chức, hay một nhà nước) thông qua những phương thức khác nhau tác động vào các quan hệ chính trị, văn hóa, kinh tế, tinh thần, tình cảm của người khác, chủ thể khác nhằm hướng họ đến những mục tiêu đã được xác định. Xã hội con người luôn vận động và biến chuyển không ngừng, do vậy quản lý xã hội là quá trình quản lý sự vận động và phát triển của xã hội.

Ở Việt Nam, quản lý xã hội chính là quá trình tác động của chủ thể quản lý đến mọi lĩnh vực của đời sống xã hội thông qua hệ thống các chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước nhằm đạt được mục tiêu chung, góp phần ổn định, tăng trưởng và phát triển xã hội trên tất cả các lĩnh vực.

Để quản lý xã hội, ngay từ thời kỳ đầu thực hiện sự nghiệp đổi mới, với vai trò và chức năng của mình, báo chí đã thực hiện tốt tham gia quản lý xã hội, như: tập trung phổ biến, tuyên truyền sự chuyển đổi từ cơ chế quản lý quan liêu bao cấp sang cơ chế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, góp

phần để mọi cấp, mọi ngành, người dân thông hiểu và đồng thuận thực hiện. Phản ánh kịp thời những thay đổi to lớn trong đời sống lao động, sinh hoạt, văn hóa tinh thần của Nhân dân; về chính sách quốc phòng - an ninh; về bảo đảm trật tự an toàn xã hội; công tác đối ngoại của Đảng và Nhà nước...

Tham gia quản lý xã hội và phát triển xã hội, với vai trò của mình, báo chí đã tập trung tuyên truyền công cuộc đổi mới được triển khai toàn diện trên tất cả các mặt của đời sống xã hội, trong đó trọng tâm ở lĩnh vực kinh tế, mang ý nghĩa khơi dậy, giải phóng và phát huy mọi nguồn lực cho phát triển. Cùng với tuyên truyền, phản ánh những kết quả của đổi mới kinh tế, báo chí cũng đã tập trung tuyên truyền về công tác giải quyết công bằng xã hội; về những kết quả quan trọng trong xóa đói, giảm nghèo và trong các lĩnh vực khác của phát triển xã hội, như: nâng cao chất lượng nguồn nhân lực, giải quyết việc làm, phát triển giáo dục, chăm lo sức khỏe Nhân dân... Báo chí góp phần khẳng định thành tựu của công cuộc đổi mới, đó là, đất nước đã vượt qua những khó khăn, ra khỏi khủng hoảng kinh tế và có bước tăng trưởng khá nhanh, giữ vững được ổn định chính trị - xã hội, củng cố quốc phòng - an ninh, phát triển mạnh mẽ quan hệ đối ngoại, tham gia tích cực vào đời sống cộng đồng quốc tế.

Đồng thời, tập trung tuyên truyền cho công tác cải cách hành chính, đổi mới hệ thống chính trị của Đảng và Nhà nước; tuyên truyền, cổ vũ thực hiện các quyết định cải cách trên lĩnh vực xây dựng Nhà nước và pháp luật làm cơ sở cho đổi mới hệ thống chính trị và hoạt động của bộ máy nhà nước, xây dựng và hoàn thiện hệ thống pháp luật. Báo chí cũng góp phần quan trọng trong xây dựng nền tư pháp trong sạch, vững mạnh, dân chủ, nghiêm minh, bảo vệ công lý, từng bước hiện đại, phục vụ Nhân dân, phụng sự Tổ quốc; tham gia hiệu quả trong công tác xây dựng Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa, lấy việc tuân thủ pháp luật để quản lý

xã hội được khẳng định và đề cao.

Trong chu trình chính sách công, báo chí đã góp phần đáng kể, đó là, tuyên truyền phổ biến từ khi lấy ý kiến đóng góp của toàn xã hội cho dự thảo các văn bản, pháp luật, các chủ trương lớn của Đảng và Nhà nước tiến đến hoàn thiện và ban hành. Khi ban hành, báo chí đóng vai trò then chốt trong tuyên truyền các chủ trương và chính sách tới mọi tầng lớp nhân dân, trong đó tập trung tuyên truyền đậm nét các chủ trương và chính sách phát triển bền vững, giảm đói nghèo, an sinh xã hội, dân số và kế hoạch hóa gia đình, chăm sóc và bảo vệ sức khỏe cộng đồng, bảo vệ môi trường,... từ đó đã góp phần giúp thúc đẩy sự ổn định về chính trị, sự phát triển ổn định của nền kinh tế và đời sống của Nhân dân ngày càng được nâng cao.

Báo chí không chỉ là công cụ để truyền đạt thông tin mà còn là nơi để Nhân dân thể hiện chính kiến, quan điểm về các vấn đề của đời sống xã hội. Khi các cơ quan Chính phủ hoặc các bộ, ngành công bố các dự thảo hoặc thông tin về các văn bản quy phạm pháp luật và tiếp nhận ý kiến từ Nhân dân, báo chí thường có những bài viết phản biện khoa học, giúp các cơ quan có thẩm quyền sửa đổi các dự thảo, thậm chí thu hồi văn bản quy phạm pháp luật đã ban hành khi phát hiện có vấn đề sai sót.

Với chức năng quản lý, giám sát và phản biện xã hội, báo chí đã giám sát và phát hiện những bất cập, hạn chế trong chính sách, cơ chế, tư vấn để các ngành, các cấp kịp thời điều chỉnh, bổ sung phù hợp với thực tiễn. Trong công tác phòng chống tiêu cực, tham nhũng, báo chí đã có nhiều tin, bài viết thể loại điều tra, phóng sự mổ xẻ, phanh phui các vấn đề có dấu hiệu tiêu cực, sai phạm trong quản lý, điều hành của bộ máy nhà nước, của cán bộ, công chức, viên chức lãnh đạo, quản lý. Từ phản ánh của báo chí, các cơ quan quản lý, cơ quan chức năng vào cuộc và đã đưa ra ánh sáng nhiều vụ án, trọng án.

Bám sát sự kiện, thông tin nhanh nhạy, nắm bắt đúng bản chất sự kiện, phân tích trúng vấn đề trọng tâm và định hướng tư tưởng, hướng dẫn dư luận, báo chí đã thực hiện tốt chức năng giám sát và phản biện xã hội, mang lại hiệu quả rõ rệt. Bởi thế, vai trò của báo chí trong thực hiện chức năng giám sát và phản biện xã hội ngày càng được khẳng định và là thế mạnh của báo chí, niềm tin của công chúng đối với cơ quan báo chí cũng ngày được nâng cao.

3. Những vấn đề đặt ra cho báo chí khi tham gia quản lý xã hội

Hiện nay, hoạt động của báo chí tham gia quản lý xã hội còn có những khó khăn do cả yếu tố khách quan và chủ quan.

Thứ nhất, về yếu tố khách quan. Trong giai đoạn chuyển đổi hiện nay, mặc dù các cơ chế quản lý xã hội đã hình thành và phát triển nhưng vẫn chưa hoàn thiện. Hệ thống quản lý hành chính, trật tự và đạo đức xã hội, cũng như việc xây dựng nền dân chủ và khuyến khích sự sáng tạo trong Nhân dân vẫn còn nhiều hạn chế và thiếu sót. Hệ thống chính sách, pháp luật, các công cụ quản lý chưa đạt hiệu quả cao. Quản lý nhà nước trên nhiều lĩnh vực, như: đầu tư, giao thông, môi trường, đất đai, kinh tế, y tế, giáo dục và đào tạo, văn hóa - xã hội còn những hạn chế và có phần bị buông lỏng, chưa ngang tầm với đòi hỏi của thời kỳ mới. Một bộ phận cán bộ, công chức, viên chức trong bộ máy nhà nước chưa thật sự trong sạch, liêm chính; tệ quan liêu, tham nhũng, lãng phí còn nghiêm trọng, hiệu lực quản lý điều hành chưa thật sự nghiêm.

Hệ thống pháp luật hiện hành chưa thực sự đáp ứng được nhu cầu phát triển kinh tế - xã hội của đất nước. Đôi khi, trong thực tế vẫn còn có sự coi thường pháp luật và ở một số trường hợp, ngay cả những người có trách nhiệm trong việc bảo vệ và thực thi pháp luật cũng vi phạm luật. Quản lý xã hội thông qua hệ thống pháp luật vẫn còn nhiều hạn chế, chưa đáp ứng được yêu cầu

thực tế các nhiệm vụ của giai đoạn đổi mới. Pháp luật chưa thể hiện mạnh mẽ vai trò là công cụ quan trọng của Nhà nước để quản lý xã hội, bảo vệ quyền làm chủ của Nhân dân và giáo dục nâng cao nhận thức của Nhân dân trong tuân thủ pháp luật.

Đồng thời, một yếu tố tác động không nhỏ đến quản lý xã hội, đó là, âm mưu “diễn biến hòa bình” của các thế lực thù địch; các thông tin xuyên tạc, sai trái, thù địch nền tảng tư tưởng của Đảng trên không gian mạng hiện nay.

Thứ hai, về yếu tố chủ quan. Yếu tố chủ quan xuất phát từ bản thân các cơ quan báo chí và những người làm báo. Điều này, thể hiện qua việc xuất hiện thông tin không chính xác, không đúng tinh thần và mục đích cũng như thiếu nhạy cảm về các vấn đề chính trị, thiếu định hướng, giáo dục và thẩm mỹ. Ngoài ra, cũng có sự hời hợt, dễ dãi trong quá trình phản ánh, biên tập và xuất bản các tin tức và bài viết. Một số tờ báo và cá nhân khi hoạt động báo chí đã khai thác thông tin thiếu tin cậy trên mạng xã hội, trong khi có thái độ thờ ơ các vấn đề quan trọng của đất nước và Nhân dân. Nhiều phóng viên quá tập trung phản ánh sự vụ, sự việc, những vấn đề tiêu cực trong xã hội mà chưa chú trọng các tuyến bài tổng kết thực tiễn, nghiên cứu lý luận chuyên sâu, nêu những mô hình hay, cách làm sáng tạo.

Thực tế vẫn còn có phóng viên, biên tập viên, người làm báo lợi dụng chức năng giám sát, phản biện xã hội, điều tra, chống tham nhũng, tiêu cực của báo chí để thực hiện những hành vi những nhiều tổ chức, cá nhân, thậm chí đưa ra những phán xét, những quan điểm sai, đứng ngoài công cuộc xây dựng và phát triển đất nước, xa rời mục đích cao cả của báo chí cách mạng. Tình trạng phóng viên, cộng tác viên các cơ quan báo, tạp chí bị cơ quan chức năng xem xét, xử lý kỷ luật, thậm chí bị khởi tố, truy tố, xét xử vì vi phạm pháp luật không những không giảm mà có chiều hướng gia tăng.

4. Một số khuyến nghị đối với báo chí khi tham gia quản lý xã hội

Một là, tạo hành lang pháp lý tốt hơn để báo chí tham gia quản lý xã hội. Trước hết, cần sửa đổi *Luật Báo chí* năm 2016, bởi vì so với thực tiễn đã có những bất cập, không còn phù hợp; đồng thời, cần xây dựng các quy định cụ thể về cơ chế phối hợp trong công tác quản lý báo chí giữa cơ quan chỉ đạo báo chí với cơ quan quản lý báo chí, cũng như các cơ quan quản lý khác. Việc sửa đổi, bổ sung kịp thời các quy định về quản lý thông tin truyền thông trên môi trường số là rất cần thiết, đặc biệt là truyền thông internet, truyền thông xã hội. Trong đó, cần bổ sung các nội dung về xây dựng mô hình quản lý thông tin trên mạng xã hội và truyền thông xã hội theo hướng chủ động, thống nhất, kịp thời và hiệu quả. Các cơ quan quản lý nhà nước sử dụng hành lang pháp lý để thực hiện quản lý nhà nước trên không gian mạng. Bên cạnh đó, cần bổ sung các hành lang pháp lý đối với các cơ quan, tổ chức cung cấp thông tin trên mạng xã hội và truyền thông xã hội, kể cả về nội dung đến tổ chức, nhân sự.

Hai là, đổi mới mạnh mẽ hơn nữa phương thức làm báo hiện đại. Trước yêu cầu của thực tiễn cách mạng đặt ra và ảnh hưởng trực tiếp của cách mạng công nghiệp 4.0 hiện nay, báo chí cần phải đổi mới mạnh mẽ theo xu hướng báo chí hiện đại, không chỉ chủ yếu thông tin, phản ánh, phản biện xã hội mà báo chí cần phải tác nghiệp theo xu hướng báo chí giải pháp, báo chí kiến tạo, báo chí truyền cảm hứng, báo chí đề xuất chính sách, tư vấn chính sách. Nghĩa là, báo chí cần phải bám sát thực tiễn, phản ánh hơi thở cuộc sống, nghiên cứu, phân tích, phát hiện, chỉ ra được những lỗ hổng, bất cập trong quá trình thực thi chính sách trong thực tiễn, đưa ra được các giải pháp cụ thể, thiết thực. Báo chí thực hiện chức năng phản biện xã hội một cách có trách nhiệm, không chỉ là diễn đàn tham gia các cuộc tranh luận công khai về các vấn đề quan trọng mà còn phải đề ra được các giải pháp khả thi để cải thiện và nâng cao chất

lượng các tranh luận, góp phần để độc giả, công chúng có cái nhìn tích cực hơn trong cuộc sống; từ đó, góp phần để các cơ quan chức năng kiến tạo chính sách mới.

Ba là, đào tạo, bồi dưỡng đội ngũ người làm báo. Đội ngũ người làm báo phải thường xuyên được đào tạo, bồi dưỡng về chuyên môn, nghiệp vụ; về lý luận chính trị, đạo đức báo chí; về ngoại ngữ, tin học, công nghệ mới. Người làm báo cần hết sức coi trọng trách nhiệm pháp lý, trách nhiệm chính trị, trách nhiệm đạo đức và trách nhiệm xã hội, công dân khi lựa chọn vấn đề, sự kiện để thông tin. Không ngừng tự nâng cao kỹ năng nắm bắt vấn đề, khai thác thông tin, dữ liệu.

Bốn là, đẩy mạnh chuyển đổi số báo chí. Để thực hiện tốt các chức năng của mình, báo chí không thể nằm ngoài xu thế chuyển đổi số của cả nước hiện nay, thậm chí cần đi đầu trong công cuộc chuyển đổi số. Chuyển đổi số báo chí là chương trình hành động mới và khó, thậm chí là rất khó. Trước hết, các cơ quan báo chí cần được đầu tư nâng cấp hạ tầng công nghệ, tùy theo từng điều kiện, khả năng của mỗi cơ quan báo chí mà có sự đầu tư phù hợp, thiết thực, hiệu quả. Thúc đẩy nhanh tiến trình chuyển đổi số, hình thành các loại hình truyền thông mới của các cơ quan báo chí, nhất là báo, tạp chí điện tử, tăng cường nghiên cứu và phát triển, ứng dụng trí tuệ nhân tạo (AI) và báo chí tự động (robot journalism) để báo chí chính thống chiếm lĩnh nền tảng số, nền tảng truyền thông xã hội, trở thành dòng chảy chính về thông tin, có vai trò định hướng dư luận trên không gian mạng.

Năm là, các cơ quan, đơn vị, người lãnh đạo, quản lý trong bộ máy cơ quan hành chính nhà nước cần chủ động cung cấp thông tin cho báo chí. Việc chủ động và cởi mở khi cung cấp thông tin cho báo chí là rất quan trọng, cần thiết, bởi từ đây, các chủ trương, chính sách, quyết định, dự định... của cơ quan quản lý, nhà quản lý sẽ được báo chí truyền tải đến công chúng nhanh chóng, rộng khắp, dễ tìm được tiếng nói chung, sự

chia sẻ, đồng thuận, ủng hộ của người dân và xã hội trong quá trình thực hiện các chủ trương, quyết định của cơ quan quản lý.

5. Kết luận

Sau gần 40 năm thực hiện đường lối đổi mới toàn diện đất nước, báo chí đã góp phần quan trọng trong quản lý xã hội, khẳng định tính đúng đắn của đường lối mà Đảng và Nhân dân ta thực hiện. Báo chí đã phản ánh đầy đủ, khách quan thực tế những thành tựu kinh tế, văn hóa, chính trị - xã hội; tuyên truyền phản ánh những điểm sáng trên các lĩnh vực đời sống xã hội. Sự nghiệp đổi mới đất nước do Đảng khởi xướng và lãnh đạo đang tiếp tục có nhiều thành công to lớn như mong đợi, báo chí cần phải tăng cường vai trò, chức năng quản lý, giám sát và phản biện xã hội để góp phần nhiều hơn, hiệu quả hơn nữa trong góp phần thúc đẩy quản lý xã hội, xóa bỏ những lực cản trong tiến trình xây dựng, phát triển đất nước. Đồng thời, cả hệ thống chính trị, các cơ quan chủ quản, cơ quan báo chí và người làm báo cần hết sức nỗ lực, đổi mới sáng tạo để xây dựng một nền báo chí cách mạng trong kỷ nguyên số “chuyên nghiệp, nhân văn và hiện đại” như Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII của Đảng đã chỉ ra □

Tài liệu tham khảo:

1. Ban Chấp hành Trung ương Đảng (2023). *Quy định số 101-QĐ/TW ngày 28/02/2023 về trách nhiệm, quyền hạn và việc bổ nhiệm, miễn nhiệm, khen thưởng, kỷ luật lãnh đạo cơ quan báo chí.*
2. Đảng Cộng sản Việt Nam (2021). *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII. Tập I.* H. NXB Chính trị quốc gia.
3. Quốc hội (2016). *Luật Báo chí năm 2016.*
4. Quốc hội (2016). *Luật Tiếp cận thông tin năm 2016.*
5. Thủ tướng Chính phủ (2023). *Chỉ thị số 07/CT-TTg ngày 21/3/2023 về việc tăng cường công tác truyền thông chính sách.*
6. Nguyễn Quang Vinh (2020). *Vai trò của báo in trong thực hiện chức năng giám sát và phản biện xã hội ở Việt Nam hiện nay.* H. NXB Công an nhân dân.